

Nr 131.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1954/55 till bidrag till upprättande av byggnadsplaner m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln (punkt 46, s. 76 och 77 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1954) föreslagit riksdagen att till Bidrag till upprättande av byggnadsplaner m. m. för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kronor.

Anslaget är å gällande riksstat uppfört med 10 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har hemställt att anslaget för nästa budgetår upptages med oförändrat belopp.

Departementschefen har anfört följande.

De statsbidragskostnader, som bestrids med medel från detta anslag, utgår jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 30 juni 1948 angående statsbidrag till vissa plankostnader (nr 411). Bidrag utges under vissa angivna förutsättningar till kostnader dels till kommun för upprättande eller ändring av byggnadsplan på landet och dels till vägförening för genomförande av byggnadsplan. Anslaget anvisades första gången av 1948 års riksdag och uppfördes därvid med 100 000 kronor efter därom i propositionen 1948:227 framlagt förslag. Statsbidragens införande motive- rades med att plankostnaderna för kommuner med mindre ekonomisk bärkraft kunde bli i viss mån betungande. De möjligheter att utfå statsbidrag, som här givits, har emellertid av olika skäl endast fått en begränsad användning. Således har utgifterna för ändamålet under budgetåren 1949/50—1951/52 stannat vid resp. 3 300, 10 700 och 8 800 kronor, medan under budgetåren 1948/49 och 1952/53 anslaget ej alls belastats. Den huvudsakliga anledningen till att anslaget kommit att belastas i så jämförelsevis ringa omfattning torde vara, att kommunernas ekonomiska bärkraft under senare år förstärkts, icke minst efter den nya kommunindelningens genomförande. I den förutnämnda propositionen uttalade departementschefen, att en omprövning av bidragssystemet borde ske, så snart verkningarna av kommunindelningsreformen kunde överblickas. En sådan omprövning synes nu böra komma i fråga, varvid förutsättningarna att helt slopa ifrågasvarande bidrag torde böra övervägas. Om det vid detta övervägande visar sig lämpligt, har jag för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t, att bidragen

upphör att utgå. I avvaktan på närmare klarläggande härutinnan torde anslaget dock böra upptagas jämväl för budgetåret 1954/55. Det bör därvid nedräknas till (10 000—5 000) 5 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nord* och *Spetz* (I: 290) och den andra inom andra kammaren av herr *Utult m. fl.* (II: 388), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte besluta att hemställa om utredning i vad mån vidgade bidragsmöjligheter erfordras för att påskynda en reglering av bebyggelsen och en höjning av bostadsstandarden inom vissa tätbebyggda områden inom landskommuner.

Motionärerna ha inledningsvis erinrat om att enligt gällande byggnadslag vissa möjligheter finnas för kommunerna att erhålla statsbidrag till kostnaderna för detaljplaner. Dessa möjligheter gälla dock endast i fråga om byggnadsplan och sålunda icke i fråga om stadsplan. I anslutning härtill framhålla motionärerna följande.

Inom vissa områden på landet är förhållandena sådana, att en byggnadsplan icke — eller icke ensamt — utgör ett tillräckligt användbart institut för att åstadkomma att en ändamålsenlig bebyggelse kan växa fram inom rimlig tid. Detta gäller särskilt inom områden med trasslig fastighetsindelning och oklara äganderättsförhållanden. De bohuslänska fiskelägena kan anföras som exempel, men likartade förhållanden torde kunna påvisas även på många andra håll. De problem, som i sådana fall föreligger, torde stundom kunna lösas genom stadsplan. I andra fall åter torde förutom detaljplan — stadsplan eller byggnadsplan — ytterligare åtgärder, såsom laga skifte eller expropriation, erfordras för att marken skall bli tillgänglig för bebyggelse i enlighet med planen.

En stadsplan medför betydande förpliktelser för kommunen. Denna blir ansvarig för att planen genomföres. Bl. a. träder byggnadslagens regler om skyldighet för kommunen att iordningställa gata, om rätt och i vissa fall skyldighet att bekosta första tomtindelning, i funktion. Det är därför naturligt, att landskommuner med ett begränsat skatteunderlag tvekar inför valet av stadsplan, även om starka sakliga skäl talar för att denna planform väljes. I sådana fall kan olikheten i statsbidragsavseende lätt medföra, att en i det särskilda fallet mindre ändamålsenlig lösning med byggnadsplan väljes framför stadsplan. Den skillnad i statsbidragsavseende, som föreligger, förefaller därför inte bara oberättigad utan i vissa fall direkt skadlig.

Av årets statsverksproposition (sjätte huvudtiteln, p. 46, Bidrag till upprättande av byggnadsplaner m. m.) framgår, att nuvarande möjligheter att erhålla bidrag av statsmedel till kostnaderna för byggnadsplan i praktiken endast utnyttjats i mycket begränsad omfattning. Det förefaller dock förhastat att ur detta förhållande, utan närmare undersökning, draga den slutsatsen, att bidrag för ifrågavarande ändamål icke har någon funktion att fylla. Även om det till äventyrs skulle förhålla sig så beträffande det stora flertalet normala byggnadsplaner, så synes förhållandena beträffande många äldre bebyggelseområden med komplicerade fastighets- och äganderättsförhållanden snarast vara det motsatta. Planfrågorna för dessa områ-

den är fortfarande till stor del olösta, vilket bland annat torde bero på att mycket betydande kapitalinsatser kräves av kommunerna, därest en verklig lösning och inte enbart en pappersplan skall åstadkommas. Särskilt när det gäller kommuner, inom vilka flera sådana mindre bebyggelseområden med komplicerade förhållanden finnes, är det naturligt, att kommunerna hittills ofta ansett sig sakna tillräckliga ekonomiska resurser för en verksam sanering. Från denna utgångspunkt sett ter sig nuvarande bidragsmöjligheter snarast som otillräckliga och inte som onödiga. Otillräckligheten ligger som redan antytts i att bidragen endast kan erhållas till kostnaderna för byggnadsplan men icke till kostnader för stadsplan och stadsplans genomförande eller till åtgärder, som utöver detaljplan erfordras för att lösa sådana fastighets- och äganderättsförhållanden, som kan hindra eller allvarligt sinka planens genomförande.

En sanering av bebyggelsen inom de mindre tätorterna och tätbebyggelseområdena inom landskommunerna utgör ett nödvändigt led i strävandena att förbättra bostadsstandarden för befolkningen inom dessa områden. Detta gäller inte minst beträffande fiskelägen utmed kusterna. Det synes därför önskvärt att frågan, om och i vad mån en sådan sanering kan påskyndas genom statligt stöd till bebyggelseplanering och till vissa åtgärder i plangenomförande syfte, närmare utreds.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av *byggnadsstyrelsen*, som i ärendet framhållit följande.

Byggnadsstyrelsen vill inledningsvis erinra om den förskjutning som efter hand skett mot ökad kommunal ansvarighet i fråga om planläggningen på landsbygden. Vad beträffar kostnaderna för upprättande av byggnadsplan innebar föreskrifterna i 111 § byggnadslagen redan i deras ursprungliga avfattning en påtaglig ökning av kommunens skyldighet i jämförelse med de regler som dessförinnan gällt enligt stadsplanelagen. Denna skyldighet framgår ännu klarare efter den ändring av paragrafen som fastställdes den 17 juni 1948. Denna ökning av landskommunernas ansvar för planläggningen bör ses i sammanhang med den förbättring av kommunernas ekonomiska bärkraft som inom huvuddelen av landet torde ha vunnits genom reformen av kommunindelningen.

Den ökning av skatteunderlaget som härigenom vunnits torde — jämsides med den allmänna inkomsthöjningen — vara främsta anledningen till att de utbetalade statsbidragen till upprättande och genomförande av byggnadsplaner under de senaste åren uppgått till förhållandevis blygsamma belopp. Enligt uppgift från riksräkenskapsverkets budgetbyrå har under de senaste budgetåren från de för detta ändamål anvisade anslagen följande belopp utbetalats: 1950/51 8 900 kronor, 1951/52 8 761: 64 kronor, 1952/53 ingen utbetalning och under innevarande budgetår hittills 4 371: 65 kronor. Selt mot bakgrunden av de kostnader som årligen investeras för upprättande och genomförande av byggnadsplaner inom riket som helhet är det tydligt att de nuvarande statsbidragen icke kan tillmätas någon större betydelse. Med hänsyn till den begränsade användning som planläggningen medelst stadsplan hittills fått på landsbygden kan det med stor sannolikhet anslås att ett utsträckande av bidragsmöjligheterna till avse även de stadsplaner som tillkomme inom landskommunerna icke skulle innebära någon större skillnad härvidlag.

Med anledning av de påpekanden som i motionen gjorts rörande skillnaderna mellan stadsplan och byggnadsplan och de svårigheter som av denna anledning kan möta vid valet mellan dessa planläggningsformer får byggnadsstyrelsen meddela att en utredning för närvarande pågår inom byggnadsstyrelsen i syfte att undersöka möjligheterna att förenkla planläggningen och dess genomförande. Undersökningen avses att ske i kontakt med fastighetsbildningssakkunniga och med 1951 års byggnadsutredning. En av de frågor som i detta sammanhang torde komma att närmare undersökas gäller förutsättningarna och möjligheterna för ett samordnande av formerna för detaljplaneringen, särskilt med tanke på behovet på landsbygden och inom de mindre tätorterna.

Vidkommande det i motionerna berörda spörsmålet om en sanering av landskommunernas tätorter kan främjas och påskyndas genom statligt stöd till bebyggelseplaneringen och till vissa åtgärder i plangenomförande syfte anser sig byggnadsstyrelsen böra framhålla att den åsyftade saneringsverksamheten i många fall nödvändiggör långt gående ingripanden i de bestående fastighets- och bebyggelseförhållandena; dessa ingripanden kan under vissa förhållanden leda till betydande kostnader för det allmänna. Om och i vad mån det kan vara motiverat att statsverket svarar för någon del av dessa kostnader är icke möjligt att avgöra utan närmare klarläggande. Denna fråga liksom övriga med saneringen sammanhängande tekniska, ekonomiska och juridiska problem är för närvarande föremål för en utredning inom bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen; resultatet av denna utredning väntas föreligga under loppet av innevarande år.

Med hänsyn till sålunda föreliggande förhållanden och då de i motionerna åsyftade frågorna till väsentlig del kan förväntas bli klarlagda genom de utredningar vilka såsom nämnts redan upptagits, anser byggnadsstyrelsen för sin del att skäl för närvarande saknas för vidtagande av den av motionärerna begärda utredningen.

Utskottet. Med hänsyn till den ringa omfattning vari förevarande bidragsanslag hittills utnyttjats har departementschefen funnit en omprövning av bidragssystemet nu böra ske, varvid förutsättningarna att helt slopa ifrågavarande bidrag anses böra övervägas. I avvaktan på resultatet härav har departementschefen förordat, att för nästa budgetår anslaget nedräknas från 10 000 till 5 000 kronor.

Gentemot departementschefens uttalande under förevarande punkt ha i de båda likalydande motionerna I: 290 och II: 388 vissa erinringar framställts. Enligt motionärernas mening skulle sålunda läget inom framför allt många äldre bebyggelseområden med komplicerade fastighets- och äganderättsförhållanden snarast utvisa, att de nuvarande bidragsmöjligheterna äro otillräckliga och ingalunda onödiga. Härutinnan har särskilt hänvisats till att bidrag kan utgå allenast till kostnaderna för byggnadsplan men icke till kostnaderna för stadsplan och stadsplans genomförande eller till åtgärder som erfordras utöver detaljplan för att lösa sådana fastighets- och äganderättsförhållanden, vilka kunna hindra eller allvarligt

fördröja planens genomförande. Motionärerna ha vidare uttalat, att en sanering av bebyggelsen inom de mindre tätorterna och tätbebyggelseområdena i landskommunerna utgör ett nödvändigt led i strävandena att förbättra bostadsstandarden för befolkningen inom dessa områden. Det synes därför motionärerna önskvärt, att frågan om och i vad mån en sådan sanering kan påskyndas genom statligt stöd till bebyggelseplanering och till vissa åtgärder i plangenomförande syfte närmare utredes.

Enligt utskottets mening äro de av motionärerna anförda synpunkterna värda beaktande. Såsom byggnadsstyrelsen i sitt remissyttrande framhållit, pågå emellertid f. n. vissa utredningar, genom vilka de i motionerna berörda spörsmålen till väsentlig del kunna förväntas bli klarlagda. Inom byggnadsstyrelsen sker sålunda — i kontakt med fastighetsbildningssakkunniga och med 1951 års byggnadsutredning — en undersökning av möjligheterna att förenkla planläggningen och dess genomförande, varvid bl. a. uppmärksammas frågan om ett samordnande av formerna för detaljplaneringen, särskilt med tanke på behovet på landsbygden och inom de mindre tätorterna. De olika med saneringsproblemet sammanhängande spörsmålen äro vidare föremål för utredning inom bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Vid sådant förhållande finner utskottet icke anledning föreligga för riksdagen att göra någon särskild framställning i anledning av förevarande motioner.

Utskottet önskar dock understryka angelägenheten av att de förberörda undersökningarna bedrivs med största skyndsamhet samt att utredningsresultaten samordnas, så att underlag skapas för ett enhetligt bedömande av frågan. Särskilt betydelsefullt anser utskottet vara att förefintliga möjligheter till förenkling av planarbetet omsorgsfullt tillvaratagas. Vidare bör enligt utskottets mening nuvarande statsbidragssystem tills vidare bibehållas, i avvaktan på det klarläggande som kan förutsättas komma att ske genom nyssnämnda utredningar. Härvidlag må icke minst beaktas, att anledningen till förevarande bidragsanslags ringa utnyttjande i hög grad torde vara den, att planverksamheten hittills icke hunnit påbörjas i någon större utsträckning. Utskottet vill likväl icke motsätta sig, att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anslaget nedräknas till 5 000 kronor.

Under återopande härav hemställer utskottet,

I. att riksdagen må till *Bidrag till upprättande av byggnadsplaner m. m.* för budgetåret 1954/55 under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 000 kronor;

II. att motionerna I: 290 och II: 388 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 maj 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit
från första kammaren: herrar Karl Andersson, Iwar Anderson, Näs-
gård, Gillström, Alfred Nilsson, Näsström, Pålsson, Hesselbom, Gustaf
Andersson, Sundelin, Einar Persson, Erik Svedberg, Holmqvist, Sunne och
Lundqvist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg
i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Ståhl, Rubbestad, Åkerström,
Staxäng, Widén, Jansson i Kalix, Onsjö, Gustafsson i Stockholm, Löfroth
och Andreasson.
